

АЗƏРБАЙҶАН

Азәрбајчан Јазычылары Иттифакынын органы

Бу нөмрэдә

Ашур Әзизов — Назир (очерк)	3
Рәсул Раа — Јени ше'рләр	10
Әһмәд Чәмил — Баһар бајрамы (ше'р)	16
Јусиф Әзимзада — О, гәриб дејилди (роман)	17
Зејнал Хәлил — Ше'рләр	77
Әлибала һачызада — Тәјжарә көлкәси (роман — сону)	79
Әлиаға Күрчајлы — Ше'рләр	152
Фәридә Әлијарбәли — Јагыш јагыр (ше'р)	157
Харичи новелла	
Чон Моррисон — Ушаглар (һекајә)	158
Әдәби кәнчлик	
Замин Маһмудов — Миш үрәк мәндә вурур.	
Көј көл (ше'рләр)	163
Давуд Нәсиб — Истәрәм (ше'р)	164
Аға Лачылы — Тәбилик (ше'р)	—
Гачај Көчәрли — Кетдин (ше'р)	—
Хатирәләр	
Микајыл Рзагулузада — Көрүшләр	165
4. Мәмәдгулузадәнин анадан ојмасынын 100 иллији гаршысында	
Мәмәд Мәмәдов — Бир мәсләк ешиги ила	177
Мухәммәд Гајнулли — Татар—Азәрбајчан ала-би әлагәләринә дәир	185
Иңчәсанәт	
Земфира Сафарова — Үзәјир һачыбәјовун естетик көрүшләри	187
Адил Газијев — Рассамлыг һаггында мәнзум рисалә	191
Тангид вә әдәбијатшүнәсамг	
Мәс'уд Әлиогау — Нәсримиздә гадын азадлығы проблемени	193
Јени китаблар	
Тејмур Бунјадов — Ахтарыш јолларында	201
Балададаш Мәмәдов — «Унудулмајан»	204
Сатира вә јумор	
Јануш Осенка — Јангыи	206
Анатол Потемковски — Мүтәхәссис	207

3

1967

МАРТ

Микајыл РЗАГУЛУЗАДЭ

Көрүшлэр

(«Жадда галаңлар» дэфтэриндэн)

Һәрдэн адам эн садэ көрүнэн бир суала да бирдэн-бирэ чаваб вер-мэжэ чох чэтинлик чэкир. Мэсэлэн, эн чох севдијин бир јазычынын илк дэфэ һансы эсэрини охујубсан? Эн јакын достуңла илк дэфэ һарада көрүшүб таныш олубсан?

Халгымызын севимли оғлу Сәмэд Вурғунун һәјат вэ јарадычылығы һаггында чох-чох эсэрлэр: елми диссертацијалар, мәгалә вэ монографијалар јазылмыш вэ һалә дэ јазылачагдыр. Буңлар һамысы, элбәттә, чох гижмәтлидир.

Амма һәр бөјүк сәнәткерын там сурәтини, онун бүтүн варлығыны, рәсмән һеч јердә чап вэ е'лан едилмәмиш дүјгү вэ дүшүнчәләрини ајдын тәсәввүр етмәк үчүн ону эн јакындан танымыш гоһум-эгрәба вэ хүсусән јолдашларынын, үрәк достларынын мүшаһидәләри олдуғча эһмијјәт-лидир.

Сәмәдлә отуз илдән артыг бир мүддәтдә јолдаш вэ дост олдуғума көрә мән дэ бу вәзифәни мүмкүн гәдәр јеринә јетирмәлијәм. Бу барәдә нәширијат вэ редакцијаларын һаглы тәләбләринә һәләлик әмәли чаваб верә билмәмишәм. Инди, фүрсәт дүшдүкчә бу борчу һиссә-һиссә өдә-мәјә чалышырам.

Сәмәдлә илк дэфэ нә вахт вә һарада көрүшүб таныш олмушам?

Бу суал нечә вахтдан бәри мәнн нараһат етмәкдә иди. Доғру-дүрүст бир чаваб тапа билмирдим. Бу јәј бир тәсадүф мәнә чох көмәк етди. Ам-ма бунун да дәгиглијини һалә јакшыча јохламағ лазымдыр. Чүнки мә-сәлә беш-он ајын-илин дејил, эн азы гырх илин мәсәләсидир...

Ов мөвсүмүнүн биринчи күнү овчу һарада олурса-олесун, буну дујар вэ ганы гајнамаға башлар. Бу мөвсүмүн биринчи күнү мән дэ өзүмү сахлаја билмәдим. Јенә түфәнки көтүрүб Абшерон саһилинә чыхдым...

Абшеронун шимал саһили — Пиршағы габағында гушу күнбатандан, Сумгайт—Сарыгаја тәрәфдән көзләмәк лазымдыр. Көчәри су гушларынын шималдан кәлән мин-мин иллик бөүк карван јолу бурадандан кечир. Волгадан үзү ашағы кәлән гуш дәстәләри—карванлары Хәзәр саһили илә һәштәрхандан өтүб саһил бојунча чәнуба—Ләнкәран—Астара саһилләринә, орадан да Иран вә саир исти өлкәләрә ғышламаға кәдир.

Амма мөвсүмүн әввәлиндә ојнағ гуш дәстәләри бә'зән бураларда бир мүддәт әлзәлиб, саһил бојунча ојан-бујана учушур. Одур ки, овчу сајығ олмалы, һәрдән күнчыхана — Гәләкәһ тәрәфә дә бахмалыдыр. Бир дә көрүрсән ки, сән күнбатандан — Сарыгаја тәрәфдән узағдан өтан бир дәстәјә көзләрини зилләтәйб онларын бәлкә дә саһилә јахынлашачағыны көзәдәйин һалда, бир дәстә ғырмызыдимдик илә киләншаһ, ја әјримдик боз-чил киләншаһ күнчыхандан — Гәләкәһ сарыдан кәлиб лап башынын үстүндән өтдү. Онда белә гафил овчу әлләрини бир-биринә чырпыб һәфсләнмәкдән башға һеч бир шеј едә билмәз.

Гушларын көзүнә көрүнмәмәк үчүн марығ һазырламаға һәвәсим олмадығындан, пләждакы кичик көлкәликләрдән биринин далдасында отуруб каһ Сарыгаја, каһ да Гәләкәһа сары бахырдым...

Узағдан сәјрәк-сәјрәк кечән ирили-хырдалы гушлар: чинкир өрдәк, ала киләншаһ, вағ, биздимдик ири чүллүт дәстәләри санки саһилдә марығларда киләнмиш овчулара ачығ верә-верә өтүб кечирдиләр. Амма тәбиәт ашиғи-шаир үрәкли олан әсил овчулар үчүн буларын тамашасы да елә өв етмәк гәдәр ләззәтлидир!..

Бирдән Гәләкәһ сарыдан тәк бир ғылгујруг өрдәйин ағыр-ағыр саһилә кәлдијини көрдүм. Гуш јаваш-јаваш саһилә јахынлашмағда иди... Амма, һејф!.. Саһил бојунда ики нәфәр узынбој чаван оғлан әл-ғолларыны ојнада-ојнада, сөнбәт едә-едә мәнә сары кәлирди. Јәгин ки, гуш булардан үркүб, мәнә чатмадан узағлашачағды.

Елә дә олду. Дүз үстүмә кәлән гуш буналары көрүб узағлашмаға башлады. Мөвсүмүн илк күнүндә белә бир фүрсәти әлдән вермәмәк үчүн, ајаға галхыб јүјүрә-јүјүрә гушу габағладым вә атдым. Гуш һавада диксинин кими олду, бир ан дурухду вә кәскин бир һәрәкәтлә дөнүб үзү дәннизә хејли учдугдан сонра сүзмәјә башлады, сүзә-сүзә суја гонду.

Мән көлкәлијин алтындыкы скамјаја чыхыб бахдым вә гушун узағда, дәннзин үзүндә хырда далгаларын арасында ағыр-ағыр ениб-галдығыны, һәрдән ганадланыб учмағ истәдијини, амма уча билмәдијини көрдүм. Мәсәлә ајдын иди. Гуш јараланмышды вә әсән хәзри мейнини далгалары ону кеч-тез саһилә чыхарачағды.

Бу заман узынбој чаванлар мәнә јахынлашдылар вә гуша бахдығымы көрүб бири сорушду:

— Дајы, нәјә бахырсан?

— Көрмәдинизми? — дејә чаваб вердим.—Јаралы гуш дәннизә дүшдү. Сиз мане олмасајдыныз, лап ногд иди!..

О бири чаван санки бир аз истәһизә илә деди:

— Су гушу суја гонар да... бәлкә һеч дәјмәјиб!..

Бу сөз мәнә тохунду. Чаван вахтым олсајды, һамин саат сојунуб үзә-үзә кәдәр, гушу тутуб кәтирәр, вурдугуму онлара сүбүт едәрдим... Амма инди... «Әфсус, чаваныл!»..

Чаванлар кечиб кетдиләр. Хејли сонра далгалар гушу вуруб саһилә кәтирди... Амма бу һадисә...

Билмирсән башыныза кәлибми? Бә'зән адама елә кәлир ки, илк дәфа ғырылашдығы бир һадисәни нә заман, һарада исә, бир дә көрүб-мүш... Бә'зән дә бир-биринә бөнзәр һадисәләр чохдан унутулмуш хатирәләр чанландырар, әјанилошдири, јенидән көз габағына кәтирир...

Јаваш-јаваш јадыма дүшдү:

... Тәхминән ғырх ил әввәл... елә бу вахтлар, елә һәмнин бу саһилдә...

Гәләкәһ сарыдан ири бир јашылбаш өрдәк саһилә јахын үзү бари кәлирди. Мән јерә јатыб, кичик бир топәнин архасына синдим, гуш дүз үстүмә кәлир, үрәјим јалныз овчулара таныш олан чошгун бир һәјәчан илә дөјунүрдү...

Амма, һејф!.. Саһил бојунча бир-бири илә әл-ғол ата-ата данышаданыша ики узынбој оғлан кәлирди. Гуш оңлары көрдүкдә, саһилдән узағлашмаға башлады, үрәјимдә онлары сөјә-сөјә, јеримдән гонуб саһилә јүјүрәрәк түфәнки гуша тушлајыб атдым...

Гуш ани бир һәрәкәтлә бирдән-бирә дик учалды вә дөнүб дәннизә сары учду. Бир гәдәр сонра ганадларыны кениш ачыб сүзә-сүзә алчалды, алчалды, нәһәјәт суја гонду.

Мән кәркин бир диггәтлә далгалар арасында гушу ахтардығым заман лап гулағымни дибиндә һәмнин оғланлар әл чала-чала истәһизә илә: — Браво! Әһсэн!.. Афәрин!..—дејә чығыра-чығыра гәһгәһ чәкиб күлдүләр.

Дөнүб ачыгла онлара бахдым. Амма бири мәнни гонуму вә достум, сонралар көркәмли әдәбијатшунас вә тәңгидчи олан Атабаба Мусаханлы, бири дә мәктәб вә синиф јолдашымы, сонралар мусиги мәдәнијәтимизин хадимләриндән бири олан Әләкбәр Дашдәмиров иди.

— Нә олуб, нәјә күлүрсүнүз?!.. — дејә јарыачығлы, јарызафатла сорушдум.

— Нәјә күләчәјик? Сәнни овчулуғуна!..

— Нијә ки? Көрмәдиниз дәјди, гуш суја дүшдү, одур һа!—дејә әлимлә узағда јалныз овчу көзүнүн көрә билчәји кичик бир нөгте кими далгаларын арасында ениб-галхан гушу онлара көстәрдим.

Онлар даһа да бәркдән күлдүләр:

— Су гушу суја гонар да!..

Мән даһа һеч сөз демәдим. Тез сојундум, түфәнки палтарларымын үстүнә атыб, суја чумдум...

Онларын чығыр-бағырла мәнә чағырмаларына әсла фикир вермәјиб, сүр'әтлә гуша сары үзмәкә башлады.

Гуш саһилдән тәхминән јарым километр гәдәр аралы суја дүшмүшдү. Мән она јахынлашдығча, о да үзә-үзә дәннизә сары кәдир, даһа да узағлашырды. Белә кетсә, мән она чата билмәјәчәк вә саһилә әлибон гајытмағлы олачағдым ки, бу да достларымын истәһизәсына һағлы чыхарачағды...

Бир ан фикирләшиб, кәскин бир һәрәкәтлә саға дөндүм. Үзә-үзә гушдан хејли узағлашдыгдан сонра, јенә үзү дәннизә дөнүб үздүм вә гушу өтдүм. Сонра тәкрар гуша сары дөндүм. Инди мән гуша јахынлашдығча, о мөндән узағлашмағ үчүн даһа үзү саһилә үзмәли олмушду. Бир мүддәт белә үздүкдән сонра гуш саһилә јахынлашдығыны дүјүб, баш вурду вә сувалты үзә-үзә мәнни өтүб архама кечмәк вә беләликлә, тәкрар дәннизә сары үзүб мөндән узағлашмағ истәди. Мән дә буну билиб баш вурдум вә сујун алтында гушу тутдум, боғазындан јапышыб вар күчүмлә сыхдым... Сонра бурахдым...

Икимиз дә биһал сујун үзүнә чыхдығ: гуш архасы үстә чеврилиб, ганадларыны чыра-чырапа чапалајыр, чан верири, мән дә голларымы кениш ачыб, архасы үстә һәрәкәтсиз сујун үстүндә узаныб, нәфәсини дәрир, јорғунлуғуму алырдым...

Әлбәттә, белә тәһлүкәли бир рисги, белә бәһсә киришиб, инада дүшүб узағ мәсәфәјә үзмәји һеч бир кәсә мәсләһәт көрмүрәм... Амма о заман мән, гушу башымын үстүнә галдырағар, саһилә чыхдығда, достларымын бајағкы истәһизәларынын сәмини бир пешманлығла алғыша чев-

рилдијини көрдүкдө, бир аз эввалки төлүкөлү вәзижәтими дө, јорғун-луғуму да унутмушдум...

Психологларын делијинә көрө биз бә'ээн саатларла нәгл етдијимиз ән узун ре'јалары вур-тут бир нечә санијәдә, һәтта санијәнин нечәдә бириндә көрүрүк. Бунун нә гәдәр доғру олдуғуну билмирәм, амма бир-бириндән ғүрх иллик бир мөсәфә илә ајрылан бу ики һадисәнин бир-биринә бәнзәјиши сәјәсиндә тамам унутулмуш кими көрүнән бу хәтирәләр бүтүн тәфәрруаты илә бир нечә санијәдә көзләрим өнүндә чанланды...

Атабаба илә Әләкбәркилин бағлары Пиршағидан төхминән дөрд-беш километр аралы, Күрдәханьда иди. Чаван вахтда, хуәсүн дәнзини ғырағы илә бу мөсәфинә кедиб-кәләк бизим үчүн хош бир әјләнчә иди вә тез-тез кәһ Пиршағыда, кәһ да Күрдәханьда көрүшәрдик.

Атабаба, севимли мүәллиминиз, көркәмли јазычы Абдулла Шагин орада олачағыны сөјләјиб мәни Күрдәханьја чағырды.

Абдулла Шаиг ушағлыг вә кәңчлик иләриндә мәнин идеалым иди вә ифтихарла дејә биләрәм ки, бир шәхсијәт оларам мәнин үчүн һәмизәлик идеал оларам галыр. Ону һәлә шәхсән танымамышдан чох-чох әввәл, ибтидаи мөктәб јашларымда «Шәләгујруг», «Түлкү һәччә кедир», «Јахшы арха», «Чәфәр илә Бәшир», «Көзәл баһар», хуәсүн сонралар «Кәрим баба вә ајрым ғызы» кими әсәрләри ән чох севдијим китаблар иди. Бунлары дөфәләрлә, тәкрәр-тәкрәр охујардым, өвладларыма оху-мушам, инди дә севә-севә нәвәмә охујурам...

Сонралар артыг орта вә али мөктәбдә Шаиги мүәллимин кими шәхсән таныдыгда, әсәрләринә олан бу сәмини ушағлыг вә кәңчлик мәнәббәтти шәхсинә, мислисиз дәрәчәдә саф, хејирхәһ, фәдакар, инсанпарвар шәхсијәтинә сонсуз вә әбәди бир мәнәббәтә чеврилди... Мән һәр чәһәт-дән она' бәнзәмәк истәјирдим. Әдәбијатта мејлим, бу сәһәдә, варса, аз-чох хидмәтими вә үмумијәтлә һәјәтда истигамәтими һамысы бу мәнәббәтти нәтичәсидир...

Ертәси күн, һәмизә јанымча кәздирдијим түфәнкими вә фотоапаратымы көтүрүб Күрдәханьја кетдим...

Белә һалларда тәбий олан хош-бешдән, гаршылыглы, аиләви килеј-күзардан сонра Бақы бағларынын фәхри олан јумшаг-нарын сәдәф гум-ларын үстүндә, ағачын көлкәсиндә топлашды.

Јадымда галдығына көрә, бурада Абдулла Шагин аилә үзвләриндән о вахт ушаг јашларында олан ғызы Күлбәниз, оғлу Камал, балдызы (сонра Сәмәд Вурғунун һәјәт јолдашы олан) Хавар, Атабабанын аилә үзвләри, бир дә гарашын чаван бир оғлан вар иди.

Һеч өмүрүндә дараг көрмәниш кими ғывырчыг ашғын-дашғын зил гара сачлары алыны вә кичкәһларыны бүрүмүшдү, сых, амма гәләмлә чәкилмиш кими мүнғәзәм, азда чатыг узун гара гашлары алтындан ири гонур көзләри адама ачыг-чәсарәтли нәзәрләрлә бахырды; јери тәзәчә тәрләмиш сәјрәк тарамтыл ғыларынын алтында назик додағлары инад-чыл бир ифадә илә ғысылмышды; күндән гарсыландығына көрә бир аз да гаралмыш үзүндә көзләри вә дишләри пар-пар парылдајырды... Бүтүн бу аламәтләрә көрә гәшәнчә бир гарачы кәңчинә бәнзәјән бу оғлан Сәмәд иди... С ә м ә д В у р ғ у н и...

Бу көрүш бизим илк көрүшүмүз дејилсә, — чох дәниг хәтирләмырам, — һәр һалда илк көрүшүнимиздән бири иди...

Сәмәдлә мунәсибәтимиздә лап илк танышылгдан тутмуш сонра гәдәр бир чәһәти хуәсүнлә гејд етмәк истәјирәм. Јашыд олдуғумуз һалда, Сәмәд мәнинлә һәмизә өзүндән јашлы бир адам кими, өз дили илә десәк, бөјүк гардаш кими сәмини бир һөрмәтлә рәфтар едәр вә јери дүшәндә мәни бөјүк гардашы Меһдиханла мугәјисә едәрди. Гәрбәдир ки, о бири

јашыдым, али мәктәб үзрә сонралар мүәллимлик јолдашым, көркәмли алимләримиздән олан Јусиф Мәммәдијевлә дә мунәсибәтимиз белә иди. Һәр икиси илә һәр чүр шәраитдә ән сәмини вә ән јахын јолдашылыгымызла јанашы арамызда бир нөв бөјүк-кичкиклик мунәсибәти дә вар иди. Бу бәлкә ондан ирәли кәлирди ки, мән өз бәдән гурулушума, үзүмүн чизкиләринә көрә һәмизә, хуәсүн чаванылыгда јашымдан хејли бөјүк көрүнүшәм. Мәсәлән, 1926—30-чу илләрдә Кәңчә педагогы техникумунда Јусифлә бирликдә мүәллимлик етдијимиз заман, тәләбәләримиздән, инди көркәмли јазычы вә алим кими танынымыш Мир Чәләл вә мәрһум алиминиз Чәфәр Хәндан дејирдиләр ки, о заман тәләбәлар арасында сөһбәтдә мәнә ғырх-ғырх беш јаш верирләмиш. Һалбуки о илләрдә ијирми бир-ијирми беш јашларында идим.

Бу хуәсијәт, јә'ни јашымдан бөјүк көрүнмәјим үмумијәтлә сәрфәли олмаса да, мәнә бир үстүлүк верирди ки, јери кәләндә бөјүк гардаш кими һәр икисинә «гулагбурмасы» вермәјә ихтијарым варды. Мән дә бу ихтијардан арабир истифадә едирдим...

Нә исә... Сәмәдлә бу илк көрүш вә танышылыг сонралар сәмини вә давамлә достлуга чеврилди.

Гәрбәдир ки, бизим танышылыг вә достлуғумуз мүзјән дәрәчәдә овчулуг һәвәси илә дә әләгәдәрди. Һәлә бу илк көрүш заманы мән Күрдәханьја түфәнклә вә фотоапаратла кәлмишдим. Ағач алтында бир гәдәр сөһбәт едиб ачылышдыгдан сонра, Сәмәд тар чалыр вә пәсдән зүмзүмә едирди. Мән фото илә һамынын шәклини чәкдим. Һәјыф ки, нә шәкил, нә дә негатив мәнәдә галмамышдыр. Еһтимал ки, Сәмәд вә ја Камалкилдә галмыш олар...

Мән фикир верирдим ки, сөһбәт едәндә дә, чалыб охујанда да Сәмәд тез-тез көзләрини ағачдан асдығым түфәнкә зилләјир, бахыр-бахырды...

Бир аз сонра ајаға галхдыг вә јахынлашыб түфәнки көтүрдү:
— Олармы, чыхаг бир аз кәзәк?—дејә бир гәдәр чәкинә-чәкинә мәнә мұрачнәт етди.

— Нијә олмур,—дедим.—Лап јахшы олар!..

Сәмәд бојланыб јан-јәрини көздән кечирди:

— Бураларда гуш-зад олурму?

— Олур,—дедим.—Бу вахт әнчир вахтыдыр. Јахшы зәрд олар, вәнај олар...

Сәмәд баша дүшмәмиш адамлар кими суәледичи нәзәрләрлә мәнә бахды. Билдим ки, бу гушлары танымыр, даһа доғрусу, бу адлары билмир. Чүнки бунлар һәмин гушларын јалныз Абшерона мөхәсу јерли адлары иди. Буна көрә изнаһт вердим:

— Зәрд башга рајонларымызда сарыкөјнәк вә ја сарысаңдал дејилән гуш, вәнај да көјәрчин чинсиндән олан гумру гушудур.

— Онлары да вурарлармы? Әтләри јејилерми?

— Башга јерләрдә билмирәм, амма Абшеронда ов етмәли гуру гушлары аз олдуғундан, һәмин бу гушлары, һәлә үстәлик торагај, сығырчын, көјәрчин кими гушлары да овлајыр вә ләззәтлә јејирләр.

Бу сөһбәтдән сонра кәзмәјә чыхдыг. Гәсдән кәзмәк дејирәм, чүнки бу јахында ова чыхмалы јер јох иди, вахт да ахшамүстү иди.

Сәмәд түфәнки чининә салмагдан әввәл долдурмаг естәди. Гојмадым:

— Һәлә јох,—дедим.—Ов јеринә чатмамыш түфәнки долдурмаг олмаз!..

О, патронлары элиндә сахлајыб, бош түфәнки чининә салды. Јери кәлмишкән гејд едим ки, сонралар, Сәмәдлә төхминән он ил мүддәттиндә тез-тез ова чыхардыг, амма овчулуг гајда-гануларыны: өвдә, машында, адам арасында түфәнки долу сахламамагы, гарасына тү-

фәнк атмамағы, долу патронлары аяг алтына салмамағы вә саир еһти-
јат тәдбирләрини она өрәдә билмәдим ки, билмәдим... Мәнә овда «сәр-
кәрдә» дејәр, амма әмрләримә чох дә әмәл етмәзди. Бу сәбәдән бир не-
чә дәфә чох тәллүкәли вәзижјәтләрдән тәсадүфән саламат гуртардыг...

Күрдәхәни бағлары илә кәнд арасында хејли мәсафа вар вә бура
бош, кол-нос басмыш јерләрдир. Бураларда бир-икн саат кәзди, тора-
ғаја, көјәрчинә вә саир хырда гушларә бир гәдәр түфәнк атдыг, даһа
доғрусу Сәмәд атды...

Бу илк ов мәшгиндә Сәмәдин пис түфәнк атмағыны она сөјләдик-
дә, көксүнү өтүрүб деди:

— Бизим нәсилдә чох овчу олуб... Атам дә овчу иди... Бир јахшы
туламыз дә вар иди... ады Тирмә...

Вә узун, јаныглы бир рәвәјәт данышды:

...Киши гочалыб, јохсуллашыбмыш... О дәрәчәдә ки, өз вәфалы ов
туласыны бәсләмәјә, једиртмәјә дә имканы јох имиш. Тула дә гочалыб-
мыш... Киши бир күн Сәмәдлә Мәһдиһана тапшырыр ки, туланы апарыб
аздырсынлар... Онлар дә Күр ғырағына, коллуглара-калафалыглара,
чох-чох узаклара кедиб туланы аздырыр, кор-пешман, дәрдли-јаныглы,
динмәз-сөјләмәз, ағлаја-ағлаја евә гајыдырлар...

Бу һәзин сөһбәтдән сонра Сәмәд деди ки, илк имкан олан кими бир
түфәнк алачаг вә һәрдән ова чыхачағыг...

Јенә бир ғыш күнү Бақыда... Јанылырамса отузунчу илләрин ор-
таларында иди... Сәмәд дә, мән дә Москвадан, тәһсилдән јеннәчә гајыт-
мышдыг... Көрүшдүк...

— А Микајыл, јаман дарыхышам, кәлсәнә бир ова чыхаг!

Ов дејәндә, адам ағыллы-башлы, јараглы-суратлы әсил овлагда
ова чыхмағы тәсәввүр едир. Амма о заман нә онда, нә дә мәндә белә бир
имкан јох иди. Мәним 20 чаплы бирчә тәклүлә түфәнким, он-он беш до-
лу патронун варды. Бир аз энчир ричалы, бир парча чөрәк вә јарым-
литрлик бир термосда чәј көтүрүб индики Дағүстү паркын јаны илә Ја-
самәла сары пијадача јола дүшдүк.

О заманлар Јасамал илә Шубаны арасындакы дөшләрдә, индики
Дағүстү паркын арха әтәкләриндә тәк-тәк кәклик, гајалыгларда чөл кө-
јәрчинн оларды... Амма биз бир шеј тапмадыг... Кәзә-кәзә ашағы ениб
дәниз сәһилнә чыхдыг...

Әтраф бүтүн гар иди. Бақыда тәк-тәк дүшән күләксиз, гуру, шахта-
лы бир һава вар иди... Хејли јорумлушдуг. Сәһилә јахын бир дашың
гарыны тәмизләјиб отурдуг, «суфромиз» ачдыг. Мән термосдан гајнар
чәји стәкана төкүб буғлана-буғлана Сәмәдә вердим. О, ләззәтлә ичәрәк
дејрди:

— Бу гарда-шахтада, дәнзин ғырағында гајнар хоруз пипији чәј!..

Гуш олмадығы үчүн, дәшдан, тахтадан нишана гојуб бир нечә күл-
лә атдыг вә үрөјимизи сојудуб, пәј-пијада шәһәрә гајытдыг...

Ики-үч күн сонра Сәмәдлә бир дә көрүшәндә, гашлары-көзләри ој-
наја-ојнаја мәни гучаглады:

— Ә, сәг олмуш, һардасан? Сәни јаман ахтарырам. Билрсәнми мән
нә нә јахшылыг еләјибсән!..

Мән онун мүбәлиғәли данышығларына бәләд олдуғум үчүн, бу чөш-
гунлуға о гәдәр дә мәнә вә әһәмијјәт вермәјиб, еләчә сорушдум:

— Нә вар, нә олуб бәјәм?

— Әшиш, бирсән, мәни дирилдибсән һеј!.. Нечә вахтдыр, ағыллы-
башлы јуху јата билмирдим. Иштаһым-задым јохду, башым һеј ағрајыр-
ды... О күндән лап ахшамдан башымы гојан, бир дә сәһәр ајылырам.

Елә иштаһ ачмышам ки, лап бир тоғлуну дирибашлы јејәрәм. Баш ағ-
рысы-зад дә билмирәм!..

— Бәс сән нә билрдин?— дедим.— Ов бәјәм елә гуш вурмагдан, һеј-
ван ғырмагдан ибарәтдир?... Овун әсил ләззәти дә елә бундадыр ки, су-
јун-һаван дәјишир, бәдәнчә јорулуб, руһча динчәлирсән!..

— Јох,— деди,— өзүм өлүм, нечә олса, бу јахында бир түфәнк ала-
чам... Һәрдән ағыллы-башлы ова кедәк!..

Бу арзу чох тезликлә баш тутмады... Араја чәтин, ағыр илләр кир-
ди. Сонра дә мұһарибә илләри...

... Бир күн Сәмәдин көзләри өнүдә машын бир ушағы басмыш, өзү
сон дәрәчә һәссас, әсәбләри сон дәрәчә кәркин олан Сәмәд бу мәнзәрәјә
давам кәтирмәјиб, бир нөв әсәб хәстәлијинә тутулмушду. Әз дедијинә
көрә кечәләр ону гара басырмыш, јухусу, иштаһы, үмумијјәтлә руһи
мүвәзинәти позулмушду. Һәкимләр она фикрини дағытмаг, әсәбләрини
сакитләшдирмәк үчүн, бир мүддәт Бақыдан кәнара чыхыб, мүмкүн гә-
дәр чөлдә-бајырда олмағы мәсләһәт көрмүшдүләр. Сәмәд өзү бунун ән
јахшы еләчы он олдуғуну сөјләјәндә, һәкимләр дә тәсдиг едиб, мәсләһәт
көрмүшдүләр...

Кәрәк ки, мұһарибәннин сон иди иди. Јазычылар Иттифағында нә исә
тәнтәнәли бир ичләс вар иди. Елә јухары салонда ичләс кедә-кедә Сәмәд
мәни өз кабинетинә чағырды. Бир алман фирмасынын бурахдығы он ал-
ты чаплы гошалула бир түфәнк кәстәрди:

— Буну алмышам,— деди.— Бир бах көр нечә түфәнкдир?

Түфәнки она сатан адам таныш бир чилинкәр иди. Азәрәшрдә вә
Јазычылар Иттифағында јазы машыңларыны тәмһир едәди. О дә бурада
иди. Јанында хејли јекә чүссәли бир ов туласы дә вар иди. Сәмәд тула-
ны дә тумарлаја-тумарлаја деди:

— Буну дә алмышам... Көр нәчә туладыр?

Мән күлә-күлә дедим:

— А Сәмәд, буналары бурада, кабинетдә сынамаг олмаз. Гәти бир
шеј дејә билмәрәм. Түфәнк лап дә әлалардан дејил, тула дә үздән пис
көрүнмүр. Кәрәк чөлдә-бајырда бир сынајаг...

О илләрдә кејфијјәтли ов сурсаты, хусусән јахшы барыт, килнз вә
капсул тапылмырды. Түфәнки сынамаг үчүн мүхтәлиф өлчүләрдә бир
гәдәр патрон долдурдум. Бир-икн күн сонра түфәнки вә туланы јохла-
маг үчүн јахын бир јерә, мәним бу Пиршағы тәрәфләрә кәлди. Шаир
Мәммәд Раһин дә бизимлә иди.

Машындан дүшдүк. Сәмәд түфәнки долдурмаг истәјәндә дедим:

— Јох, Сәмәд, вер, әввәл мән атым.

— Истә?— дејә тәәччүблә сорушду вә севимли ојунчағыны әлиндән
вермәк нәјәрәјән тәрә, инадлы бир ушаг кими түфәнки керн чәкди.

Дедим:

— Ахы, түфәнк бир гәдәр көһнәдир. Өзүмүз ону сынагдан чыхарма-
мышыг. Патронлары чүрбәчүр өлчүдә долдурмушам. Түфәнк партаја
биләр, бир хата чыха биләр.

Сәмәд бир аз дә тәәччүблә үзүмә бахды:

— Бәс сән атанда парталамаз?

— Ола биләр партласын, ола биләр партамасын... Һәр һалда әввәл
мән сынамалыјам. Чүнки патронлары мән долдурмушам, мәс'улијјәт дә
мәним олмалыдыр.

Сәмәд бир аз дурухду. Сонра инадла деди:

— Елә шеј јохдур. Өзүм атачагам!

— Онда мән дә патрон вермәјәчәјәм!..

Нә исә... түфәнки јохладыг. Сынагдан јахшы чыхды. Туланы бурада
јохламаг мүмкүн дејилди. Чүнки гуш јох иди. О дә сонралар өзүнү чох
јахшы кәстәрди. Умдугумуздан чох-чох јахшы, бир аз дәлисов, амма

чальшган, давамлы-дөзүмлү, хусусен вурулмуш жаралы гушлары чох жахшы ахтарыб талап ва кәтириб кәлән бир тула олду.

Бу замандан Сәмәдлә эсил ов сәфәрләри, ов јолдашлығы да башланды, нә башланды...

Самурдан Гарајазыја, Хәзәрден Араза гәдәр Азәрбајчаны гарыш-гарыш кәзди.

Илк бөјүк ов сәфәримиз Сәмәдин вәтәнинә, Газах тәрәфә, Гарајазыја олду ва бир һәфтәјә гәдәр чәкди. Бу сәфәрден сонра тез-тез Дәвәчи тәрәфләрә кедәр, орада о заманкы рајком катиби Мирәһмәд Ағајевин бизи таныш етдији јерли овчуларын бәләдчилији илә бә'зән дә елә кәлиши кәзәл ова чыхырдыг.

Эсил сәмәрали—ләззәтли овчулуғумуз бир гәдәр сонра башланды. Чох жахшы јолдаш, чох жахшы овчу ва Азәрбајчанын бүтүн ов јерләринә гарыш-гарыш бәләд олан Аллаһјар Әлиш оғлу Чаванширлә, көркәмли нефти мүтәхәссисләримиздән Эсәд Рүстәмбәјов ва мүһәңдиз Аллаһјар Бәһбүздәдә илә бирликдә тез-тез ова кәдирдик. Бу ики Аллаһјары бир-бириндән ајырмаг үчүн, Әлиш оғлу Чаваншир Аллаһјара, боју узун олдуғундан «Узун» — Бәһбүздәдәјә исә, «Көдәк» ја да «Адаш» дејәрдик.

Бу ов сәфәрләри һаггында, үмумијјәтлә овда Сәмәдлә башмыза кәләнләр: көрдүкләримиз, дүјдүгләримиз, дүшүндүкләримиз барәсиндә кәләчәкдә экстрафли данышацағам. Инди исә, буну дејим ки, бизим кими һәвәскар овчулар үчүн овдан јекәнә мәгсәд, әлбәттә, гуш ва һејван овламаг дејилди. Амма ова јалныз иләһам алмаг, турачлара, гырговуллара, чејранлара ше'р јазмаг үчүн да чыхмырдыг. Бу чәһәтдән бә'зи һекәјә ва поемаларда Сәмәди овда јалныз бир шаир-философ кими сејрчи тәсвир едәнләр чох-чох јанылырлар: Онлара көрә Сәмәд куја овда түфәнки биғ јана атыб тәбиәтә сејрә далыр, иләһам алыр, һәјәт-өлүм һаггында дәрин дүшүнчәләр әләминә гәрг олур, һәтта овчу јолдашларыны да турача, гырговула, чејрана түфәнк атмаға гојмурмуш...

Сәмәд һаггында белә бир тәсәвир ојатмаг, нәинки көкүндән јанлышдыр, һәтта чошгун, еһтираслы, эсил һәјәт адамы олан Сәмәди руһаниләшдирмәк, өвлијалашдырмагдыр ки, бу да онун чаны бир инсан олараг, эсил симасыны тәһриф етмәк демәкдир. Сәмәд онунила бирликдә ова чыхан јолдашларын һамысындан даһа чошгун, даһа еһтираслы бир овчу иди. Биз һәр биримиз бир гуш вуранда, о үчүнү-бешини вурмаға чалышыр ва буну бачарырды. Түфәнки боша чыханда, ачыгланыр, һирәләнир, чәтин шәрәнтдә бир гәшәнәк узунгујур гырговул хорузуну вуранда исә, әксинә, чошуб дашыр, бир элинә түфәнки, бир элинә гушу алыб «гәггили-гүггүлү!»—дејә чығыра-чығыра атылыб-дүшүр, ојнајырды. Эн үмидсиз вәзијәтләрдә, мәсәлән, бәрк гарлы-јағмурлу һавада да биз ону дилә тутуб гәјгәтмаг истәдиклә, о өзүнү, нечә дејәрләр ода-көзә, даһа доғрусу, суја-гара вуруб һеч вахт әлибшә гәјгәтмазды. Бу исә, бир чохларыны тамамилә јанлыш күман етикләри кими — залымлыг, инсафсызлыг дејил, ирадә мөһкәмлији, мәгсәддән дөймәзлик, һәр бир чәтинлијә галиб кәлмәк, истәдијинә мүтләг наил олмаг кими характер хусусијјәтләриңидир ки, бунлар Сәмәдин үмумијјәтлә һәјәтдә мәрданә симасын ајрылмаз чизкәләриңидир.

Овун нечә мәрданә бир идман нөвү олдуғуну билмәјәнләр, онун ләззәтини дадыб дуја билмәјәнләр буну Сәмәд кими бир сәнәткәра «јарашдырмајыб», ону овда өвлијалашдырыр, куја романтикләшдирмәјә чалышырлар ки, бу да ачыг гапыны зорламаг кими бинудә өз күлүнч бир зәһмәтдир. Чүнки Сәмәдин нә дағда-дашда иләһам ахтармаға еһтијачы варды, — иләһам, нечә дејәрләр, овчуну иңиндә иди,—нә дә белә сүн'и сурәтлә романтикләшдирилмәјә еһтијачы вар!

Әлбәттә, овун бир идман кими һәр инсан үчүн, хусусән јарадычы, сәнәткар, үмумијјәтлә эһни әмәклә мәшгул оланлар үчүн башга фәјда-

лы чәһәтләри дә чохдур. Сәнәткарлардан Толстој, Туркенева, Пришвин, бөјүк снјас хадимләрдән В. И. Ленин, С. М. Киров кими сималарын аз-чох һәвәскар овчулуғла мәшгул олдуғлары һамыја мә'лумдур.

Һәвәскар овчулуғ бу чәһәтдән Сәмәд үчүн дә чох фәјдалы иди. Мәсәлән, мүһариб вахты, мүһарибәдән сонра өлкәнин тәбиәти, халгын һәјәты илә јахындан, биләваситә эләгә онун јарадычылығы чох фәјдалы тә'сир едирди. Шаһиди олдуғум бир-ики эпизоду нәгл едим:

Пајызын ал-әлван, әрли-бәзәкли палтарыны кејмиш галын мешәнин рәнкәрәнк халы дөшәнмиш кими күллү-чнәкли бир таласы...

Сыра дағлар, кен дәрәләр,
Урак ачан мәнзәрәләр,
Чејран гачар, чүјүр мөләр...
Нә чохдур ојагың сәнин,
Араның-јајагың сәнин!..

Тиканлы гол-будагыны тор кими һөрүб јолу кәсмиш бөјүрткән коллары хышылыты илә араланыр. Орта бөјүр, әскәр кими гывраг кејимли, сач-сағгалы дүмаг, јанағлары гыпгырмызы бир киши јолумузу кәсир... Бирбаш Сәмәдин үстүнә јеријиб ону гучаглајыр:

— Хош көрдүк, ај елоғул!.. Кедәк гонағым олун!..

Мәшүр ел гәһрәманы Гачаг Нәби илә јайшыд ва адаш олан бу гывраг ва чевик кишинин дәјәси чыр көјәм, гарагат, әзил колларындан сечилмир... Јашы бәлкә дә јүзү ашымыш олан бу кишијә гоча демәјә дә адамын дили кәлмир. Еркәк кабабынын габырға сүмүклярини дишләри илә гыра-гыра киши елин вар-дөвләтиндән, хош күзәрәниңдан да данышыр, әкәр-әкијиндән, дәрдиндән-азарындан да дејир, килејәнлир...

Сәмәд ону дигәтлә динләјир, көзләриндә каһ севинч ва сәадәт, каһ да тәссүф ва наразылыг һисләринин гығылчымылары парылдајыр...

Бу севинч ва сәадәт, бу һиддәт гығылчымыларыны биз Сәмәдин чошгун ше'рләриндә дә көрүрүк...

Әлиндә сәнәк, сәрин булаг сују кәтирән хырдача бир оғлан ушағы дәјәјә кирир. Онун томбул јанағларындан ган дамыр. Чатма, назик гәра гашларынын алтындан кишинин көзләри кими гәјнар-ојнаг гонур көзләри саф ушаг мәһәббәти илә шаира зилләнир...

— Нәвәдирми?

— Натичәmdir!..

Ајы баласы кими јан баса-баса јеријән бу корбуз ушағы фәрәһлә сүзән киши олава едир:

— Јахшы сөз билир. Дејир, ашыг олачағам...

Сонра ушага дөнүр:

— Әјә, бир о ирәмәләри оху көрүм!..

Ушаг назланмадан, әзилиб-бүзүлмәдән, амма ушағлара мәхсус тәбин бир utanчылыгла бир аз да гызарараг, јары ше'р, јары маһны кими, сәсини чәкә-чәкә, узада-узада, шприн бир дил илә охујур:

Ирәмәләр, ај ирәмәләр!
Гојнуда кәкликләр мөләр...
Ачылың гызыл дүмәләр,
Көрүңсүн о...

Динләјәнләр гәһгәһ илә күлүшүр... Ушаг да мә'сум-мә'сум, утана-утана күлүмсүнүр.

Халг ше'риндәки бу шухлуғу, ушағын мә'сум тәбәссүмүндәки бу сафлығы биз Сәмәдин ше'рләриндә дә дујуруғ...

Журналы-гаваллы бир кәнд тоју...

Бизи бөүк севиңчлө, тәнтәни илә гаршылајырлар. Гара зурнаның сәси, чалынан нагараның кумбултусу далбадал көјө атдығымыз түфәңкәләрин курултусуна гарышыр... Бизи ичәри апарырлар...

... Дамы титрәдиб торпагыны төкөн алгыш курултулары бирдән-бирә кәсиллир. Араја чөкөн сукут о гәдәр ани вә дәриндир ки, адамың гулағлары чинкилдәјир... Намы кәркин бир интизар ичиндә...

Сәмәд ше'р охујур:

Вургуни хәјалы кәзди араны,
Көзүндә ојнады дағын бораны...
Гышын буз гатыгы, јайын араны,
Пажызын гәјмагы јадыма дүшү!..

Ше'рин сон мисралары сылдырым јалчың зирвәләрдән гранит гајалар үзәрин ашан шәләлә далғалары кими алгыш курултулары ичиндә итиб-батыр. Бу курултулар кет-кедә чошгун дәниз далғалары кими аһәңкарлашыр, сонра чәнкијәбәнзәр мәрданә ритмли рөгс һавасына чевриллр...

Оғланлы-ғазлы кәнчләр, чийинләрини ојнада-ојнада, голларыны ата-ата, ајатларыны, дөјүш мејданына кириришләр кими, јерә дејә-дејә Азәрбајчан халг рөгсләри ојнајырлар...

Гара зурнаның, нагараның мүшәјәти илә јүзләрлә элин ејни бир анда бир-биринә чырпылмасындан доған сәсләр јайлым атәши кими куруллајыр...

Бу мәрданә чәнки ритмини, бу кур, чошгун аһәңкардыгы биз Сәмәдин ше'рләриндә дә ешидирик...

Бунлар Гарајазы ов сәјәһәтиндән хырдача эпизодлардыр. Бирликдә ова кедәркин јолда, истираһәт заманларында вә үмумијјәтлә әдәбијјат вә сәнәт барәсиндә сөһбәт вә мүбәһисәләримизиң, Сәмәдин бу мәсәләләр һатгында фикри вә мүләһизәләрини кәләчәкдә әтрафлы јазмаға чалышачағам.

Үмумијјәтлә хатирәләрә кириш олан бу һиссәдә Сәмәдлә ов фонунда сон көрүшүмүз хатырлатмағла кифәјәтләнирәм...

Јенә Абшерон... Пиршағы... Августун сонлары... Мүләјим хәзри әсир, ашман саат беш-алты радәләри, евдәјәм...

Бирдән Сәмәдин чөлдә, ов шәрәитиндә олдуғу кими гәсдән чобансајағы, Газах ләһчәси илә учалан чағрышыны ешидирәм:

— Ајә, һардасан, ај ојчу гардашы!

Сәмәд белә чығыра-чығыра, күлә-күлә, чийиндә түфәңк, јанында шаир Зејнал Хәлил вә алим-шаир Чәфәр Хәндан, пилләләри чыхыр, мәнинлә гуңаглашыб өнүшүр, евдәкиләрлә зарафатлашыр... Јенә мәнә дөнүр:

— Ди тез ол, түфәңки көтүр, бир дәниз ғырағыны һәрләнәкл!

Мән ону дилә тутурам:

— Ај Сәмәд, кәлибсиниз, бир отурун, көрәк нә вар, нә јох... Бу вахт ов олмаз ки... Ахы, һәр шејин бир вахты вар, тәһри вар...

Сәмәд мәни һеч данышмаға да гојмур:

— Ә, дур еј, бизи көзләјирләр...

Сәмәдин бу чүр, көзләнемдән ова дә'вәти мәним үчүн јени вә тәәччүблү бир шеј дејилди. Бүтүн овчулуғумуз мүддәтиндә тәк-тәк һаллар

оларды ки, һара, нә вахт вә нә овуна кедәчәјимизи бир нечә күн әввәлчәдән биләк. Елә һәмишә белә көзләнемдән, һазырлыгысыз, нечә олду, һара кәлди, кедәрди.

Мәсәлан, бир дәфә, ғышың оғлан чағы, кечә саат ики радәләриндә јолдашым мәни ојатды:

— Дур, көр гапының зәнкини вуран кимдир. һәм зәнки вурур, һәм дә сәз чалыб охујурлар...

Елә бу анда һәјәтдән Сәмәдин гәһгәһәси вә мә'лум ов чағырышы ешидилди:

— Ајә, ојчу да бу вахт јатармы?! Дур кедәк!..

Нә патрон вар, нә јола пал-палтар, нә јемәк-ичмәк һазырлаыб...

Белә һалларда бә'зән кәләк ишләтмәк дә лазым кәлирди. Сәмәдин шофери Абдуллаја ишарә едиб бајыра чағырырдым. Куја тәкәр бошалаыб, карбуратор зибилләниб вә саир бәһанәләрлә биртәһәр ләнкијәб сәһәри ачыр, сонра јахын бир јерә кедиб, бир аз һәрләнир, гајыдырдыг...

Инди дә, будур:

— Кедәк-кедәк!..

Беш-алты патронла түфәңки көтүрдүм. Сәмәд оғлуму да сәсләди:

— Ә, Елиң, сан дә түфәңкини көтүр, бәри кәл!..

Оғлум Елсәвәр онда доғгуз-он јашларында инди. 28 чаплы јүңкүл бир гошалулә түфәңки варды.

Бизим бағын јанындан кечән јол ағзында Сәмәдин бир чох ов мачаралары вә јол һадисәләримизин шаһиди олан гәһвәји «Победа»сындан башга адамла долу бир машин да варды...

Пиршағы габағы—пләж түнлүк олдуғундан машинлары Пиршағы илә Гәләкаһ арасында Күрдәханы бағлары габағына сүрдүк. Јахында, кәһнә учуг бир вәтәкәнин габағында саһилин гумуна бөјрү үстә чөк-мүш бир гајыг варды. Бурада машинлардан дүшүдүк, о бири јолдашларла да көрүшүдүк. Бунлар Мәһдихан, Сәмәдин јахын достларындан Мәһсүн Поладов, Мир Гасым, һәсән Гијасбәјли вә јахшы хатырламадығым бир-ици башгалары иди...

Әлбәттә, бу, ов дејил, еләчә бир кәзинти, әјләнчә иди.

Бир аздан Гәләкаһ сарыдан, Абшеронда «чыгычы» адланан гагајы чинсиндән олан хырдача бир гуш үзү бәри кәлирди. Бәдәни тәхминән сәрчә бојда, ганадлары исә, чох ири олан бу гушун учушу ағыр, амма гејри-мүнтәзәм олдуғундан ону вурмаг көрүндүјү гәдәр дә асан дејил. Бу гуш ов гушу сајылымыр, әти гејилмир, амма овчу дарыханда, лап өз папығыны да нишанә гојуб атар.

Мән гушу көстәриб дедим:

— Одур, кәлир! Овчулар кедиб гајыға кирсинләр. Биз бурадан бахырыг.

Мән өз түфәңкини Зејнал Хәлилә вердим, Сәмәд, Зејнал вә оғлум Елсәвәр гајыға кирдиләр.

Гуш түфәңк мәңзилнә јахынлашанда, Сәмәд дә, Зејнал да, адама бир күллә атдылар. Икинчини атмаға мачал галмамыш Елсәвәр атды. Гуш һәрләнә-һәрләнә суја дүшүдү...

Ов шәрәитиндә Сәмәдин габағындан галхан вә өтән гуша өзү түфәңкинин ики көзүнү дә бошалтмамыш, башгасы атанда, јаман ачығы тутарды. Инди исә, күлә-күлә, зарафатјана ачығланды:

— Әјә, Елиң, мәним гушумуму вурурсан?.. Бир бәри кәл көрүм!.. Бу саат сән сынајачағам...

Даһа гуш олмадығындан, јердән кичик бир тахта парчасы көтүрүб:

— Ди вур көрүм!—деја вар күчү илә һаваја туллады.

Елиш чәлд түфәңки галдырыб атды. Тахтаны јохлајанда једди-сәккиз ғырманың дәдији мә'лум олду.

Сәмәд тахтаны бир дә тулламаг истәјәндә мән:

— Јох,—дедим.—Инди башгасыны тулла. Онда дејән гырма билин-мәз.

Елиш икинчи тахтаны да вурду... Сонра Сәмәдлә Зејнал бүтүн патронлары наваја тулланан тахтаја атдылар, дәјмәди ки, дәјмәди...

Сәмәд гондарма бир ачыгла Елиши сүзә-сүзә, севинә-севинә вә куја һадәләјә-һадәләјә деди:

— Јахшы, Елиш, сағлыг олсун, сәнинлә давамыз галсын пајыза!.. Тахта вурмаг һүнәр дејил, сәни кәрәк турачда, гырговулда сынајым!.. Анчаг...

Ким дејә биләрди ки, бу пајыз Сәмәдин сон пајызы олачагды, она бир дә ова чыхмаг гисмәт олмајачагды... Ким дејә биләрди ки, бу көрүш бизим сон көрүшүмүз иди!..

Иш белә кәтирди ки, Сәмәди хәстәлик јатағында көрмәк мәнә мүјәссәр олмады... Амма буна чох да һејфсиләнмирәм, чүнки Сәмәди бу сон көрүшдә шән, күләр үзүндә хош бир тәбәссүм, ојнаг, парлаг көзләриндә өзүнә вә кәләчәјә мөһкәм бир инам көрмүшдүм. Буна көрә дә онун сурәти һәмишә көзләрим өнүндә белә чанланыр...

«АИЛӘ»

Рәссам Әјүб МӘММӘДОВ.